

számos érdekesítő gondolatot tartalmaz. A megközelítések jellege és kifejtésük módja szinte minden tanulmányt továbbvitásra tesz érdemessé. Ez egyfelől a közreadott eredmények bizonyos fokú kiérleletlenségét mutatja, másfelől viszont áthidal némely, a műfajból és a szerkesztői gyakorlatból fakadó ellentmondást, hisz további alkotó vitákra

serkenti a társadalmat – remélhetőleg nem az aggasztóan terjedő gyakorlat szerint, vagyis a közvetlen hivatkozás mellőzésével. (Szerk.: Földes György és Inotai András, *Napvilág Kiadó, Budapest, 2001. 400 o.*)

Csaba László

a közgazdaságtud. doktora,
egyetemi tanár (CEU, DE BKÁE)

Surányi Sándor: Források, népesedés a globális gazdaságban

Ritka az a szakkönyv, amelynek már a borítólapja is kutakodásra ingerel éppen azzal, hogy a kép által sugallt összefüggések folytatását reméljük a kötetben. Fernand Léger *A város* című képe elsősorban dinamizmust, majd bizonyos zűrzavart, áttekinthetlenséget, a fejlődés újabb hozadékait sejteti, de a város harmóniáját diszharmónián keresztül mutatja be.

Surányi Sándor könyvére nem kell ráerőltetni Léger képének vízióit. A modern világgazdaság bőven ad elméleti és gyakorlati példákat a dinamizmusra, a zűrzavarra – gondolunk a legutóbbi pénzügyi válság okozta riadalmakra, az áttekinthetlenségre, de egyúttal a fejlődés reményére is. A világgazdaságra is igaz a harmónia és diszharmónia dialektikája.

A könyv címe kissé félrevezető. Forrásokon vagy termelési tényezőkön a közgazdaságtanban a termelési folyamat során felhasznált, a társadalom rendelkezésére álló erőforrásokat értjük. Rendszerint három fő csoportra oszthatók: föld, munka, tőke, de tartalmazhatja a vállalkozói képességeket is.¹ A kötet viszont a tőkével (sem pénz, sem konkrét formájában) nem foglalkozik,

lényegében az emberi munkaerővel kapcsolatos népeségi, élelmezési, valamint a természeti környezetet vizsgáló szempontokat követ. Ez természetesen nem baj, mert ezeket a szempontokat viszont alapos elméleti és gyakorlati vizsgálatnak veti alá a szerző. Többet is hoz a kötet, mint a cím sejteti. A fenntartható fejlődés – napjaink gazdaságpolitikai szótárában is gyakran szerepel – elméletének alapos kifejtését is adja.

A könyv négy részre tagozódik. Az első részben a fenntartható fejlődés fogalmát, lényegét, elméleti és gyakorlati összefüggéseit járja körül a szerző. A második rész a természeti kincsek globális hasznosításának szerzőgazdó tematikáját vizsgálja, a harmadikban egy újabb globális probléma, a világelelmezés kap alapos elemzést. A zárófejezet a demográfiai robbanás hatásait kutatja.

Mielőtt az egyes részek tartalmi elemzésére térnénk, érdemesnek tartjuk felhívni a figyelmet egy szerkesztési aránytalanságra. Az egyes részek kifejtési mélysége nem azonos. Nem teljesen világos, hogy az utolsó – a demográfiai robbanásról szóló – rész miért sikeredett ilyen rövidre. Az előző három rész nagyjában-egészében 80-100 oldalt szentelt a témának, ez utóbbinak viszont csak harminc oldal jutott. Ismerve a szerző publikációs és oktatási tevékenységét feltehető, hogy jóval több is volt a tarsolyában e kérdésről. Nem elsősorban formai szempont motiválja e véleményünket, hanem éppen a világnépeség alakulásával kapcsolatos közgazdasági, társadalmi, politikai kérdések interdiszciplináris megközelítésének igénye követelt

¹ Dawid W. Pearce (ed): *A modern közgazdaságtan ismerettára. Macmillan dictionary of modern economics.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1993. 206 o.

volna legalább az előzőekhez hasonló terjedelmet e fejezetben is. Hiányoltuk a szakkönyvekben ma már megszokott összevont irodalomjegyzéket, tárgy- és névmutatót. A kötet olvasását ezek számottevően könnyítették volna.

Surányi Sándor joggal indult ki abból a feltétevésből, hogy a mikro (vállalati) és makro (nemzetgazdasági) szint után a mega (világgazdasági) szint termelési összefüggéseit is egységes rendszerben kell tárgyalni. Ezt pedig nem lehet másként, mint úgy, hogy a termelésre vonatkozó elmélet(ek)et a világgazdasági viszonyokra kiterjesztve értelmezzük. Ehhez elengedhetetlenül fontos a termelési tényezők pontos, világgazdasági feltételek között megvalósuló mechanizmusainak ismerete, leírása. Milyen forrásokkal, milyen termelés, milyen céllal és kik számára valósul meg? A szerzőtől nem várható el, hogy a mega-közgazdaságtan hiányzó tankönyvét írja meg, de az igen – s ennek meg is felelt –, hogy fontos új összefüggésekre világítson rá.

A nemzetközi közgazdasági szakirodalom már jó ideje kutatja a fenntartható fejlődés elméleti tartalmát, igaz, hogy jobbára a fejlődő országokra vonatkoztatva. A hazai szakirodalomban Szentes Tamás akadémikus munkásságában szerepelt kiemelkedő helyen e téma. Éppen ő hívja fel ismételtlen a figyelmet arra, hogy a *fejlődéselméleteket* azért sem helyes csak a fejlődő országokra vonatkoztatni, mert ez a felfogás a minőségi átalakulásokat, a strukturális és szervezeti, illetve intézményi változásokat magában foglaló *fejlődés*folyamatát kizárólag a fejlődő országokra vonatkoztatja. A fejlett országok esetében e felfogás lényegében a gazdasági tényezők egyensúlya, illetve a túlnyomórészt mennyiségi, folyamatos és spontán gyarapodást jelentő *önfenntartó növekedés* tényét tételezi fel. Helyette egyre inkább komplex, multidimenzionális és a világ egészére, a fejlett és átalakuló gazdaságokra is

vonatkoztatott folyamatként való értelmezés nyer teret.² Ezt fejezi ki a *fenntartható fejlődés* fogalma és koncepciója.

Surányi Sándor elméleti megközelítése követi a fenti követelményeket. A fenntartható fejlődésnek nem csak leszűkített – bár fontos – ökológiai értelmezését adja, hanem legalább ennyi teret szentel a közgazdasági, társadalmi és politikai, sőt néha szociológiai értelmezésnek is. Tény azonban, hogy a megközelítésben döntően a természeti környezettel kapcsolatos vizsgálatok szerepelnek. Az állami, illetve nem kormányzati szervezetek globális tevékenységét meghatározó elméleti irányzatok bemutatására kevesebb hely jutott (lásd 56-59. o.). A fejezetet záró rész, amely az integrálódás és fragmentálódás Szkülájája és Kharübdiszé közt hányódó világ(gazdaság) dilemmáit foglalja össze, dicséretre méltó.

A második részben a természeti kincsek hasznosításának globális problémáit foglalja össze a szerző. Helyes kiindulásként a természeti erőforrásokkal való ellátottság és a fejlődés közti kapcsolattal indít, ezzel folytatva az előző rész elméleti végkövetkeztetését. A fejezetben – érthető módon – a nyersanyagokkal, ásványokkal kapcsolatos vizsgálatokat elemzi a szerző. Itt is jellemző a multidiszciplináris megközelítés – s ez természeti kincseknél szinte követelmény –, érvelési rendszerében is megmarad ennél. A kérdés fontossága miatt külön kezeli, érdemének megfelelően tárgyalja az energiaellátás problémakörét. A fejezetet a mindig izgalmas kérdés felvetése – sajnos, nem kimerítő elemzése – zárja: hogyan alakul a jövőben az emberiség energiaigénye? A szerző eddigi munkássága alapján bizonyos, hogy megvannak az ismeretei ahhoz, hogy ennél részletezőbb, komplex áttekintést adjon a világgazdasági termelés természeti erőforrás oldalának prognosztizált alakulásáról.

² Szentes Tamás: *Világgazdaságtan. Elméleti és módszertani alapok*. AULA Kiadó, Bp., 1999. 582. o.

A harmadik rész a világelelmezéssel, annak gondjaival és kilátásaival foglalkozik. A föld termelési tényező, ezért a téma egyszerűen erőforrás és – a mezőgazdaság és az élelmiszeripar által termelt javak miatt – fogyasztási terület is. A globális rendszerre vonatkoztatott elemzésnek tehát választ kell adnia arra a nem kellemes kérdésre: miként lehetséges, hogy a világon bőven van termelésre alkalmas terület, az élelmiszertermelés *több világot* is képes lenne ellátni, mégis éhínségtől, alultápláltságtól szenved a Föld több mint egyharmada. A szerző meggyőzően bizonyítja, hogy a világgazdaságban uralkodó világrend által követelt elosztási aránytalanságról van szó. Nem moralizál, de felveti a *gazdag országok* – s hazánk is ide tartozik – történelmi felelősségét e téren. Örömmel vettük volna, ha a jövőre vonatkozó elméleti kilátások több helyet kapnak (ld.: 218-20 o.).

A népességrobbanás gazdasági és társadalmi hatásaival való *riogatás* nemcsak a közgazdaságban megszokott immár több

mint kétszáz éve. *Malthus* óta valamiképp minden elméletnek választ kell adnia arra, hogy a jobban, magasabb életszínvonalon élők növekvő igényeit hogyan lehet a „korlátozott” természeti környezettől kicsikarni. E részben Surányi Sándor a malthusi népese-
dési válsággal zárja gondolatait, holott a teljes fejezetet e szemlélet kritikája hatja át. Érthető, hogy a demográfiai szempontok dominálnak, de több szociológiai, politológiai vonatkozást is szívesen olvastunk volna például a népességeltartó-képesség szempontjairól.

Érdekes és érdekes könyvet kaptunk tehát. A fenti bírálatok ellenére a világgazdasági fejlődés lényegi vonatkozásairól olvashattunk benne alapos, meggyőző érvelést, bírálatot, s egy formálódó globális elmélet mozaikdarabjait. Fontos lenne, hogy a szerző további munkásságában ezt az elméleti, szintetizáló munkát folytassa. (*AULA Kiadó, Budapest, 2001. 291 o.*)

Blahó András

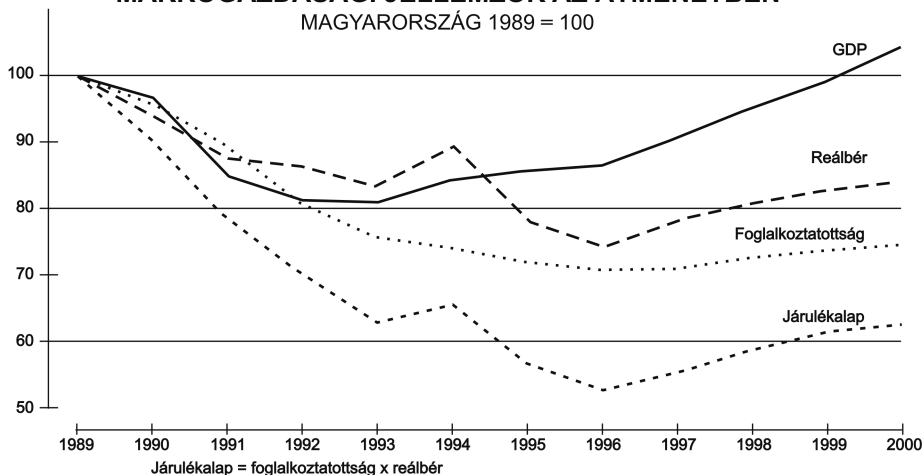
Dr. habil. oec.

Helyreigazítás

Lapunk ez évi negyedik számában az Augusztinovics Mária dolgozatában szereplő ábrát hibásan közöltük. A Szerző és Olvasóink szíves elnézését kérjük; a helyes ábra alább látható.

MAKRÓGAZDASÁGI JELLEMZŐK AZ ÁTMENETBEN

MAGYARORSZÁG 1989 = 100

Ajánlás a szerzőknek

1. A Magyar Tudomány elsősorban a tudományterületek közötti kommunikációt szeretné elősegíteni ezért elsősorban olyan kéziratokat fogad el közlésre, amelyek a tudomány egészét érintő, vagy az egyes tudományterületek sajátos problémáit érthetően bemutató témákkal foglalkoznak. Közlünk téma-összefoglaló, magas szintű ismeretterjesztő, illetve egy-egy tudományterület újabb eredményeit bemutató tanulmányokat; a társadalmi élet tudományokkal kapcsolatos eseményeiről szóló beszámolókat, tudománypolitikai elemzéseket és szakmai szempontú könyvismertetőket.

2. A kézirat terjedelme szöveges tanulmányok esetében általában nem haladhatja meg a 30 000 leütést (a szöközőkkel együtt, ez kb. 8 oldalnak felel meg a MT füzeteiben), ha a tanulmány ábrákat, táblázatokat, képeket is tartalmaz, a terjedelem 20-30 százalékkal nagyobb lehet. Beszámoló, recenzió esetében a terjedelem ne haladja meg a 7-8 000 leütést. *A teljes kéziratot .rtf formátumban, mágneslemezen és 2 ki-nyomtatott példányban kell a szerkesztőségbe beküldeni.*

3. A közlemények címének angol nyelvű fordítását külön oldalon kell csatolni a közleményhez. Itt kérjük a magyar nyelvű kulcsszavakat (maximum 10) is. A tanulmány címe után a szerző(k) nevét és tudományos fokozatát, a munkahely(ek) pontos megnevezését és – ha közölni kívánja – e-mail-címét kell írni. A külön lapon kérjük azt a *levelezési és e-mail címet*, telefonszámot is, ahol a szerkesztők a szerzőt általában elérhetik.

4. Szöveg közbeni kiemelésként *dőlt*, (esetleg **félkövér** – bold) betű alkalmazható; ritkítás, VERZÁL betű és aláhúzás nem. A jegyzeteket lábjegyzetként kell megadni.

5. A rajzok érkezhetnek papíron, lemezen vagy email útján. Kérjük azonban a szerzőket: tartsák szem előtt, hogy a folyóirat fekete-fehér; a vonalas, oszlopos, stb. grafikonoknál tehát ne használjanak színeket. Általában: a grafikonok, ábrák lehetőség szerint minél egyszerűbbek legyenek, és vegyék figyelembe a megjelenő oldalak méreteit. A lemezen vagy emailben

érkező ábrákat és illusztrációkat lehetőleg .tif vagy .bmp formátumban kérjük; értelemszerűen fekete-fehérben, minimálisan 150 dpi felbontással, és a továbbítás megkönnyítése érdekében a kép nagysága ne haladja meg a végleges (vagy annak szánt) méreteket. A közlemény szövegében tüntessék fel az ábrák kívánatos helyét.

6. Az irodalmi hivatkozásokat mindig a közlemény végén, abc sorrendben adjuk meg, a lábjegyzetekben legfeljebb utalások lehetnek az irodalomjegyzékre. Irodalmi hivatkozások a szövegben: (szerző, megjelenés éve). Ha azonos szerző(k)től ugyanabban az évben több tanulmányra hivatkozik valaki, akkor a közleményeket az évszám után írt a, b, c jelekkel kérjük megkülönböztetni mind a szövegben, mind az irodalomjegyzékben. Kérjük, *fordításnak különös figyelmet a bibliográfiai adatoknak a szövegben, illetőleg az irodalomjegyzékben való egyeztetésére!* Miután a Magyar Tudomány nem szakfolyóirat, a közlemények csak a legfontosabb hivatkozásokat (max. 10-15) tartalmazzák.

7. Az irodalomjegyzéket abc sorrendben kérjük. A tételek formája a következő legyen:

- Folyóiratcikkek esetében:

Alexander, E. O. and Borgia, G. (1976). Group Selection, Altruism and the Levels of Organization of Life. *Ann. Rev. Ecol. Syst.* **9**, 499-474

- Könyvek esetében:

Benedict, R. (1935). *Patterns of Culture*. Houghton Mifflin, Boston

- Tanulmánygyűjtemények esetén:

von Bertalanffy, L. (1952). Theoretical Models in Biology and Psychology. In: Krech, D., Klein, G. S. (eds) *Theoretical Models and Personality Theory*. 155–170. Duke University Press, Durham

8. Havi folyóirat lévén a Magyar Tudomány kefelevonatotak nem tud küldeni, de még az elfogadás előtt minden szerzőnek elküldi egyeztetésre közleménye szerkesztett példányát. A tördelési munka során szükséges apró változtatásokat a szerző egy megadott napon a szerkesztőségben ellenőrizheti.

Kedves Olvasó!

Májusi számunk mellékleteként jelent meg a *Magyar Tudomány* utolsó két évfolyamának teljes anyagát tartalmazó CD. Folyóiratunk cikkeit kiegészítettük még néhány hasznos információval. Egyebek között ismeretetőt olvashattak a Magyar Tudományos Akadémiáról, megtalálhatták az ország egyetemeinek és kutatóintézeti hálózatának pontos címlistáját, az OTKA és a Szabadalmi Hivatal hasznos információit, s egy rövid kóstolót az interneten található, tudománnyal foglalkozó oldalakból.

Örömmel láttuk, hogy a CD iránt olyanok is érdeklődnek, akik nem jutottak hozzá májusi számunkhoz. Ha valakinek még szüksége van rá, az megvásárolhatja kiadónknál, az Akaprint kft.-nél.

A lap ára: 448 Forint